

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. Vtrum in appetitu sensitivo sint virtutes propriè dictæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

quod consistit in conformitate ad appetitum re-
ctum: fides verò & ars, licet sint in intellectu
ut mobili à voluntate, non efficiunt tamen in-
tellectum, ut mobilem per affectum boni honesti &
moralis, sed fides perficit ipsum formaliter ut
mobilem affectu veri revelati à prima veritate,
& ars ut mobilem affectu rectitudinis artificio-
sa. Ex quo fit, quod aliquis possit exercere opus
artis, & elicere actum fidei, ex vana gloria: quia
vana gloria, utpote malum morale, non repu-
gnat fini & bonitati artis, neque veritati specu-
lativæ, quam inspicit fides.

Nec dicas hanc doctrinam esse contrariam
D. Thomæ, qui hic art. 3. formaliter asserit fi-
dem esse virtutem simpliciter. Respondetur e-
dem D. Thomam loqui de fide, non secundum se
& præcisè sumpta, quomodo in præsentem eam su-
mimus, sed ut formata per charitatem, quæ ra-
tione induit simpliciter esse virtutis.

Adde fortè D. Thomam numerare fidem in-
ter virtutes simpliciter, quia licet ex se non fa-
ciat actum omni ex parte bonum, sed solum in
certo genere; in hoc tamen convenit cum vir-
tute simpliciter dicta, quod quia inclinât vol-
untatem in sui usum in propria materia, non
potest actum oppositum compati, sicut eam
comparantur virtutes secundum quid: si enim
aliquis etiam ex industria discedat aliquem fi-
dei articulum, aut de ipso dubitet, fidem amittit;
cum tamen faciens demonstrationem ex indu-
stria malè concludentem, in nullo sedat habi-
tum Logicæ. Imò fides in hoc excedit virtutes
morales acquisitas, quòd illa nec etiam in statu
imperfecto comparatur actum oppositum, quem
tamen virtutes morales utcumque compatiun-
tur; siquidem iustitia acquisita non destruitur
omnino primo actu contrario, quamvis à statu
perfecto dimoveatur; fides verò etiam simpli-
ci dubio evanescit.

Interes secundò, virtutem non dici univoce,
sed analogicè de virtute purè intellectuali (cu-
jusmodi sunt scientia, sapientia, intelligentia, &
ars) & de virtute morali, quæ habet tendere
in bonum morale: ita colligitur ex S. Thomæ
infra quest. 61. art. 1. ad 1. ubi dicit; quòd sicut
ratio entis, etiam secundum rationem commu-
nem entis, participatur inæqualiter à substantia
& accidente, & consequenter analogicè; ita &
ratio communis virtutis à virtute morali & pu-
rè intellectuali. Et ratio est, quia virtus est no-
men impositum ad significandum simpliciter
principium rectitudinis moralis, ex quo postea
translatum est ad significandam per quandam
metaphoram quamlibet rectitudinem, etiam in
esse physico, qualis est rectitudo intellectus co-
gnoscentis res ut sunt in se; unde consequenter
dicendum est, hanc analogiam esse proportio-
nalitatis metaphoricæ.

Nec obstat, quòd virtutes intellectuales (ut
infra dicemus) sint simpliciter perfectiores mo-
ralibus, utpote pertinentes ad nobiliorem po-
tentiam: quia bene stat, illud quòd est simplici-
ter minus perfectum alio, significari aliquò no-
mine, quòd sibi soli simpliciter conveniat, al-
teri verò perfectiori, secundum quid tantum;
ex eo quòd tale nomen est primario impositum
ad significandum imperfectius, ut contingit in
proposito.

Dico tertiò, in sensibus internis nullas subje-
ctari virtutes. Ita S. Thomas hic art. 5.

Probatur ratione ipsius: Virtus debet poni in

illa potentia, quæ est confirmativa boni ope-
ris: At cognitio veri, quæ est opus bonum po-
tentia cognoscitiva, non consummatur in po-
tentis sensitivis apprehensivis, sed duntaxat in
intellectu: Ergo licet ponantur virtutes in
intellectu, non tamen in sensibus internis. Major
paret: virtus enim habet opus perfectum, cum
sit dispositio perfecti ad optimum. Minor etiam
non est minus evidens: nam potentia sensitivæ
apprehensivæ, sunt quasi preparatorie & dispo-
sitivæ ad cognitionem intellectus, cuius propri-
um est attingere verum: Ergo cognitio veri
non consummatur in sensibus internis, sed solum
in potentia intellectiva.

ARTICULUS II.

*Verum in appetitu sensitivo sint virtutes
proprie dictæ?*

Certum est apud omnes, quòd si appetitus
sensitivus sumatur secundum rationem
communem homini & bruto, non potest esse
subjectum virtutis, nec ullius habitus: sed si
consideretur prout in homine obedire potest
voluntati, non despotice sicut membra externa,
sed duntaxat politicè, concedit quidem om-
nes habitus aliquem subjectari in appetitu
sensitivo hominis, quo inclinatur & determi-
netur ad obediendum voluntati; sed negant ali-
quidalem habitum verè à rationem virtutis mo-
ralis habere, subindeque existimant virtutes
proprie dictas in appetitu sensitivo non reperiri.
Ita docent D. Bonaventura in 3. dist. 33. art. 1.
quest. 3. Scotus ibid. quest. unica; & vazquez
hic disp. 87. cap. 2. Opposita tamen sententia,
quæ veras virtutes in appetitu sensitivo hominis
agnoscit, est expressa D. Thomæ hic art. 4. &
Discipulorum eius, quos sequuntur plures ex
Recentioribus. Unde sit

S. I.

Sententia D. Thomæ suadetur.

Dico igitur, appetitum sensitivum hominis,
ut naturè obedire politicè rationi, esse
subjectum virtutis proprie dictæ, puta fortitudi-
nis & temperantiæ.

Probatur primò ex Aristotele 3. Ethic. cap. 3
ubi ait quòd temperantia & fortitudo sunt par-
tium irrationalium: per partem autem irratio-
nalem intelligit appetitum sensitivum; quia
cum intellectus & voluntas sint potentia spiri-
tuales animæ, pertinent consequenter ad eam
rationem: Ergo juxta Aristotelem aliqua virtu-
tes proprie dictæ resident in appetitu sensitivo.

Nec valet quòd dicunt aliqui ex Adversariis,
nimirum Aristotelem per partem irrationalem
intelligere voluntatem, sicut & per rationalem,
solum intellectum. Non valet, inquam, tum quia
cum voluntas consequatur rationem, & sic ap-
petitus rationalis, non nisi incongruè pars irra-
tionalis dici potest: tum etiam quia idem Phi-
losophus 1. Ethic. cap. ultimò, partem illam irra-
tionalem, quam dicit esse subjectum virtutis,
vocat vim concupiscendi, quò nomine non potest
intelligi voluntas, sed solum appetitus concu-
piscibilis.

Probatur secundò conclusio: Temperantiæ 13.
v.g.

v.g. prout residet in appetitu sensitivo, convenit cum proprietate definitionis virtutis ex Augustino desumpta, & disp. præcedenti art. 3. explanata: Ergo illa est virtus propriè dicta, subindèque in appetitu sensitivo hominis virtutes propriè dictæ subiectari possunt. Utraque consequentia patet. Antecedens probatur discurrendo per singulas particulas illius definitionis. In primis enim habitus, quo concupiscibilis inclinatur ad appetendum cibum v.g. juxta regulam rationis, est bona qualitas, cum bene & consonè ad naturam hominis disponat talem potentiam. Deinde est qualitas mentis: quia ut loco citato dicebamus, per mentem non intelligitur substantia animæ, vel solus intellectus, aut voluntas, sed qualibet potentia particeps rationis, qualis est appetitus sensitivus ut est in homine, ut patebit ex infrà dicendis. Rursus est id quo rectè vivitur: quia est principium actûs temperati, rectæque rationi conformis. Demum tali habitu non possumus male uti, quia cum sit impressio quædam seu participatio rationis & prudentiæ, essentialiter respicit actum rectum & virtuosum, neque ad actum aliquâ parte vitiosum, qui esset malus ejus usus, potest concurrere. Nihil ergo deest illi ad veram virtutis rationem.

14. Nec minus propriè tali habitui conveniunt definitiones Aristotelis, quas loco citato adduximus. Est enim *dispositio perfecti ad optimum*, cum reddat perfectum appetitum, & disponat ad optimum ejus actum, qui est appetere secundum regulam rationis. Similiter est *habitus elevatus in mediocritate consistens*; cum appetitus ratione temperantiæ attingat medium inter extrema vitiosa, & producat actum in ea mediocritate, quam prudentia dicitur. Imò ex eo quod talis habitus sit in appetitu, provenit ut voluntas eligat tenere medium in passionibus, juxta præscriptum & regulam prudentiæ, quatenus appetitus rectè dispositus, inducit intellectum, ut rectè judicet secundam illam dispositionem, ac proinde voluntatem ut rectè eligat; quia qualis unusquisque est, talis finis videtur ei, & talia appetit, sicque judicat, sicut est affectus.

Probatum tertio conclusio ratione deducta ex doctrina quam tradidit S. Thomas in questione de virtutibus art. 4. ubi docet, ad hoc ut in aliqua potentia reperiantur virtutes propriè dictæ, tres conditiones requiri. Prima est quod talis potentia apta sit moveri & regulari a potentia superiori: & defectu hujus conditionis, in intellectu agente nulla est virtus. Secunda est, quod non sit omnino determinata ad unum modum operandi, sed habeat aliquam indifferentiam, ratione cuius possit ferri in contrarium: & defectu istius conditionis (ut suprâ annotavimus) in membris externis, & in sensibus tam internis, quam externis nulla est virtus. Tertia de-

E

Si autem queratur, quomodo illæ virtutes habeant moderari passiones? Respondeo illas moderari dupliciter, efficienter scilicet, & formaliter: efficienter quidem, quatenus eliciunt actus oppositos passionibus immoderatis; formaliter verò, quatenus informando appetitum, disponunt & inclinant ipsum ad propria objecta, conformiter tamen ad rationem, ac per hoc illæ passiones non insurgunt ita vehementes.

A conditiones. Et in primis quod appetitus sensitivus sit potentia apta moveri & regulari per potentiam superiorem, scilicet per rationem, constat experientiâ: nam viri probi moderantur passiones appetitûs sensitivi secundum dictamen rationis, & sic in eis appetitus sensitivus obedit rationi moventi & regulanti. Deinde quod appetitus sensitivus, ut est in homine, non sit omnino determinatus ad unum modum operandi, patet ex eo quod sæpe contra rationem operatur, & aliquando sequitur ductum rationis. Demum quod idem appetitus sit consummativus actûs virtuosus, & non tantum præparativus vel inchoativus illius, non minus videtur manifestum: cum enim virtutes morales versentur circa passiones quæ in appetitu sensitivo subiectantur, completè habent suum opus, ubi actus & passiones ipsius appetitûs ad medium & regulam rationis fuerint reducta, quicquid sit de actibus externis; unde sufficeret ut aliquis esset fortis, quod haberet passiones irascibilis perfecte rationi subiectas, licet externam pugnam non sustineret: Ergo tres conditiones requiritur, ut aliqua potentia sit subiectum virtutis, in appetitu sensitivo reperiuntur.

Denique suaderi potest conclusio, ostendendo fortitudinem & temperantiam in appetitu irascibili & concupiscibili subiectari. Ibi ponenda est aliqua virtus, ubi est difficultas ad attingendum illius objectum: Atqui voluntas nullam habet difficultatem ad attingendum objectum fortitudinis aut temperantiæ, sed tantum appetitus sensitivus: Ergo fortitudo & temperantia non in voluntate, sed in appetitu sensitivo subiectantur. Minor constat: quia essentia & effectus formalis habitûs, maxime virtuosus, est tollere difficultatem, seu facilitare potentiam in qua est, ad attingendum promptè & faciliter proprium objectum. Minor autem probatur: Objectum à quo specificantur prædictæ virtutes, est moderantia passionum: Sed potentia quæ patitur difficultatem ad attingendum tale objectum, est solus appetitus sensitivus, non autem voluntas: Ergo, &c. Major constat: fortitudo enim habet moderari passiones irascibilis, scilicet timorem & audaciam, maxime contra pericula mortis; temperantia verò amorem, desiderium, atque delectationem, circa delectabilia tactûs & gustûs. Minor probatur: Voluntas non habet difficultatem circa bonum rationis proprium, ut infrâ dicemus: Sed moderantia passionum est bonum rationis proprium, & proportionatum respectu voluntatis; moderatio enim passionum est bonum conforme rationi & inclinationi naturali voluntatis, ut magis patebit ex dicendis articulo sequenti: Ergo voluntas nullam patitur difficultatem in admitendo objecto prædictarum virtutum, sed tantum appetitus sensitivus, subindèque in isto sunt ponende virtutes moderativæ passionum, non verò in voluntate.

Si autem queratur, quomodo illæ virtutes habeant moderari passiones? Respondeo illas moderari dupliciter, efficienter scilicet, & formaliter: efficienter quidem, quatenus eliciunt actus oppositos passionibus immoderatis; formaliter verò, quatenus informando appetitum, disponunt & inclinant ipsum ad propria objecta, conformiter tamen ad rationem, ac per hoc illæ passiones non insurgunt ita vehementes.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò cum Scoto : Virtus humana solum potest esse in illa potentia , quæ est propria hominis in quantum homo est : Atqui appetitus sensitivus non est hujusmodi , sed communis hominibus & brutis : Ergo virtus humana seu moralis non potest in illo subjectari.

Huic argumento patet responso ex dictis in initio hujus articuli , ubi advertimus non esse sermonem de appetitu sensitivo secundum se , sed prout in homine aliquid rationis participat , quo pacto non convenit brutis.

Objicies secundo : Virtus moralis est habitus electivus , ut patet ex ejus definitione , disputatione præcedenti adducta : Sed habitus existens in appetitu sensitivo non est electivus ; cum electio non sit actus appetitus sensitivi , sed solius voluntatis , ut docet D. Thomas supra quæst. 13. art. 2. Ergo habitus existens in appetitu sensitivo virtus moralis esse nequit ; subindeque non in tali appetitu , sed in sola voluntate , virtutes morales subjectantur.

Respondeo omnem virtutem moralem esse quidem habitum electivum ; in eo tamen differre virtutes morales quæ versantur circa passionem , & resident in appetitu sensitivo , ab aliis quæ non habent moderari passiones , & in voluntate subjectantur , quod istæ sunt habitus electivi formaliter , directe , & immediatè , quia directe & immediatè efficiunt electionem , quæ in voluntate residet , illæ verò sunt habitus electivi solum participativè , indirectè , mediata , & completivè : tum quia eliciunt actum appetitus in quo electio voluntatis & ordo rationis participatur : tum etiam quia moderando passiones appetitus , quæ electionem debitam perturbant , indirectè & mediata ad illam conducunt : tum denique , quia licet ipsam electionem directe non eliciant , efficiunt tamen actum appetitus sensitivi executivum & completivum illius , subindeque habitus electivi executivè & completivè dici possunt. Quam doctrinam & solutionem fuse expendunt Salmanticensis hic disp. 2. dubio 2. §. 2. eamque variis D. Thomæ testimoniis illustrant.

Dices , Ex hac solutione sequi , quod in voluntate debeat poni virtus aliqua ad producendam illam electionem ad quam indirectè solum & mediata virtutes temperantiæ & fortitudinis in appetitu sensitivo existentes concurrunt : Sed hoc dici nequit , aliòquin ad moderandas passiones requirerentur duo genera virtutum moralium , quarum aliæ in voluntate , aliæ in appetitu sensitivo existerent : Ergo , &c. Sequela probatur : Antequam passiones appetitus sensitivi sint moderatae per habitus fortitudinis & temperantiæ , voluntas patitur difficultatem in eligendo illarum objecto : Ergo ad vincendam talem difficultatem , & ad resistendum passionibus appetitus irascibilis & concupiscibilis , requiritur aliqua virtus in voluntate.

Respondeo negando Sequelam : Ut enim articulo sequenti ostendemus , voluntas non eget virtute superaddita , ut tendat in bonum proprium , quale est illud ad quod ordinantur temperantia & fortitudo . Ad probationem in contrarium dicendum est , illam solum probare , quod voluntas ob conjunctionem quam habet cum appetitu rebelli , indigeat habitu continen-

A tix ad resistendum passionibus concupiscibilis , & habitu constantia seu perseverantia ad resistendum passionibus irascibilis : illi tamen habitus non habent rationem virtutis , ut docet S. Thomas infra quæst. 58. art. 3. ad 2. quia vera virtus non est in voluntate circa passiones , quamdiu non sunt sedatae , cum virtus sit dispositio perfecti ad optimum , id est ad perfectam operationem : patet autem quod continentia & perseverantia non sunt in voluntate absque perturbatione passionum , imò ad hoc ponuntur in illa , ut resistat passionibus contra rationem insurgentibus : Ergo sicut prædicti habitus non habent consummare bonum ad quod ordinantur , nimirum moderantiam passionum , ita nec habent rationem virtutis.

B Objicies tertio : Virtus moralis debet habere pro subjecto potentiam liberam : Sed appetitus sensitivus non est potentia libera : Ergo non est subjectum virtutis moralis . Major est certa : virtus enim moralis debet esse principium actus liberi , & moralis , subindeque subjectari in potentia libera . Minor etiam videtur manifesta : cum libertas non in parte inferiori & sensitiva , sed in superiori & intellectiva resideat , & sit formaliter in voluntate , & in intellectu radicaliter.

Respondet primò Martinez , appetitum sensitivum esse principium actus liberi , non intrinsicè à libertate existente in ipso , sed extrinsicè ab ea quæ est in actu voluntatis . Sed hæc responsio difficultatem non solvit : cum enim omnis actus virtutis sit intrinsicè bonus & moralis , debet etiam esse intrinsicè liber , præsertim cum bonitas moralis supra ipsam libertatè fundetur.

Respondent secundo alii ex nostris Thomistis , quod sicut cogitativa in homine ex conjunctione , quam habet cum intellectu , vim aliquam discurrendi participat , ut colligitur ex S. Thoma 1. p. quæst. 78. art. 4. in corp. & ad 5. ita appetitus sensitivus , ut est in homine , ex conjunctione quam habet cum voluntate , & ex eo quod utraque potentia radiceretur in eadem anima , aliquam libertatem intrinsicam participat , ut docet idem S. Doctor in 2. dist. 21. quæst. 1. art. 2. ad 5. his verbis : *Appetitus concupiscibilis habet quandam libertatem in homine , secundum quod potest obedire imperio rationis , & sic in concupiscibili potest esse peccatum .*

D Verum licet hæc doctrina verissima sit , & menti Angelici Doctoris consona , non sufficit tamen ad evacuandam difficultatem argumenti propositi : nam actus virtutis debet esse simpliciter liber , sicut est simpliciter bonus & honestus : libertas verò , quam appetitus à voluntate participat , ob conjunctionem illam habitualem , & radicationem quam habent in eadem anima , tantum est secundum quid & imperfecta , & ideo non sufficit ad peccandum mortaliter , nisi consensus voluntatis accedat , sed solum venialiter , ut in Tractatu de peccatis fuse ostendimus . Unde

E Ad objectionem dicendum est cum Salmanticensibus , quod licet appetitus sensitivus hominis , ex vi conjunctionis quam habet cum voluntate , non evadat simpliciter liber , sed solum secundum quid , ex actuali tamen influxu & motione voluntatis , per quam ipsum applicat ad operandum , participat intrinsicè libertatem perfectam : unde sicut in ipso ut actualiter moro à voluntate potest reperiri vitium , & peccatum , non solum veniale , sed etiam mortale ; ita prout

22.

23.

24.

25.

Dist. 5. art. 2.

26.

sic potest esse principium actus virtuosus, & subiectum virtutis moralis elicitive talis actus.

27. Objicies quartò: In ea solum potentia residet virtus moralis, quæ potest attingere bonum honestum: Sed appetitus sensitivus nequit hoc bonum attingere; cum ejus objectum adæquatum sit bonum sensibile corporeum, honesto valde inferius, & ei sæpe contrarium: Ergo virtus moralis in appetitu sensitivo subiectari nequit.

28. Respondeo concessâ Majori, negando Minorem: quamvis enim appetitus rationalis per se primò attingat bonum honestum in communi, & immediatè regulatum per rationem; appetitus tamen sensitivus, ut actualiter motus à ratione & voluntate, per quandam participationem rationis attingit bonum honestum in particulari, & regulatum per cogitativam; illud enim non est omnino extra lineam sensibilibus & corporei, quia licet sit bonum secundum rationem, non tamen nisi ut participativè ordo rationis in actu sensitivo habetur; quo pacto induit rationem boni corporei & sensibilibus, cum non sit aliud quam corporea & sensibilibus conformitas hujus actus cum actu rationis.

29. Objicies quintò, & simul instabis contra præcedentem solutionem: Regula virtutis moralis est prudentia: Sed appetitus sensitivus non regulatur per prudentiam: Ergo non est subiectum virtutis moralis. Minor probatur: Appetitus sensitivus regulatur per apprehensionem sensus: Sed in sensu non est prudentia: Ergo appetitus sensitivus non regulatur per prudentiam. Major patet, Minor probatur. Prudentia debet attendere ad omnes circumstantias, & omnia quæ possunt accidere, præcavere: Sed hoc repugnat sensui: Ergo in eo prudentia esse nequit.

30. Respondeo non omnem actum virtutis regulari immediatè per veram prudentiam, sed mediatè, quatenus intellectus per veram prudentiam proponit objectum honestum sensui, & sensus proponit appetitui bonum auditum ab intellectu: unde non opus est quod sensus attendat ad omnes circumstantias, sed hanc circumspersionem supponit factam ab intellectu. Si tamen velis dicere, quod sicut in appetitu est quædam libertas participata à voluntate, ita in apprehensione sensitiva, per quam dirigitur, est quædam veluti prudentia imperfecta, ab intellectu participata, quæ plures circumstantias actus ab appetitu eliciti potest attingere; nihil dices à veritate, & à principiis supra statutis alienum.

ARTICULUS III.

Utrum in voluntate ponenda sit virtus non solum in ordine ad bonum supernaturale, & bonum naturale alienum, sed etiam in ordine ad bonum continentiale proprii suppositi.

Certum est apud omnes, virtutem non poni in voluntate, nisi ad attingendum bonum honestum & morale, seu commentitatum ad rectam rationem & dictamen prudentiæ: sed cum tale bonum sit duplex, aliud supernaturale & divinum, quod non potest cognosci nisi per lumen supernaturale, & aliud naturale, quod fitur per conformitatem ad dictamen naturale

A intellectus & prudentiæ; & rursum naturale aliud de proprium illius suppositi in quo est voluntas, cujusmodi est moderatio propriam passionum; & aliud alienum, quale est reddere alteri quod suum est; quarum Theologi, & in ordine ad quod bonum honestum ex alligatis, ponenda sit in voluntate virtus?

§ I.

Triplex conclusio difficultatis resolvitur.

Dico primò, voluntatem indigere habitu virtutis ad attingendum bonum supernaturale. Probatur breviter: Voluntas indiget virtute ad attingendum objectum quod excedit proportionem volentis: Sed bonum supernaturale excedit proportionem volentis, quantum ad speciem, cum illud sit supra totam speciem naturæ humanæ: Ergo voluntas indiget virtute superadditâ ad attingendum bonum divinum & supernaturale, nimirum spe & charitate.

Dico secundò, requiri etiam in voluntate habitum virtutis ad attingendum prompè & faciliter bonum alienum, etiam naturale.

Probatur: Licet bonum alienum naturale non excedat proportionem volentis, quantum ad speciem, sicut bonum supernaturale, tamen excedit, quantum ad individuum; quia uniuscujusque voluntas, hoc ipso quod est radicata in hoc numero supposito, determinatur per suam differentiam individualem ad bonum proprii suppositi, juxta illud Philosophi: *Amabile bonum, unicuique verò proprium*: Ergo voluntas indiget habitu virtutis ad attingendum bonum alienum, etiam naturale, ut creditoris, patris, benefactoris, &c. Et ideo Theologi collocant in ea justitiam, & ejus partes, non tantum subiectivas, nimirum comarativam, distributivam, legalem, & epikeiam, sed etiam potentiales, ut pietatem, gratitudinem, observantiam, religionem, &c. Per quod excluditur error Flamini, qui lib. 2. de felicitate, non sine temeritatis nota, ausus est dicere, *Errorum maximum esse, quod Philosophi & Theologi arbitrantur, virtutes aliquas morales esse in voluntate.*

Dico tertio, voluntatem respectu proprii boni, saltem ordinis naturalis, non indigere virtute, ac proinde omnes virtutes, respecientes iusmodi bonitatem, residere duntaxat in appetitu sentiente. Ita communiter docent Thomista contra Scotistas, & Patres Societatis; videturque hæc sententia esse expressè Aristotelis, & D. Thomæ: Philosophus enim 3. Ethic. cap. 10. temperantiam & fortitudinem ponit in appetitu sensitivo, solamque justitiam collocat in voluntate. Idem clarè docet S. Doctor quart. 1. de virtutibus art. 5. ubi sic concludit: *Sic ergo duæ virtutes sunt in voluntate sicut in subiecto, scilicet charitas & iustitia, &c. Illas autem virtutes, quæ circa passiones consistunt sicut fortitudo circa timores & audacias, & temperantia circa concupiscentias, oportet eadem ratione esse in appetitu sensitivo. Nec oportet quod ratione istarum passionum sit aliqua virtus in voluntate; quia bonum in istis passionibus est quod est secundum rationem, & ad hoc naturæ alter se habeat voluntas ex ratione ipsius potentie, sed proprium obiectum voluntatis. Quibus ultimis verbis rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat. Nulla enim potentia eget habitu virtutis ad attingendum objectum in ordine ad quod*